

17

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1705

1. Burger, Johann Jacobus : De mandato judiciali praesumptio.
2. Cracker, Magnus : De silentio principibus praesumptio.
3. Dregel, Joh. Georg : De fundamentis nonnullarum actuum, quae ex obligatione a jure civili ac moribus praesumptio recepta, orientur.
- 4^{2. 12} = Hildebrand, Heinrich : Annus decretorum 1629 in instrumenti Pacis Casares - Ineici; Actibus V. inter Romanos, Catholicos, ex una, et Augustanae confessionis adhaerentes ex altera parte. 2 Pars.
5. Hapmann, Joh. Conrad : De iure societatis conjugalis unius in Hereditate res Thelatae
6. Kaker, Caspar Christianus : De pecuniis adventitiis regulari non ordinario
7. Kachel, Johann Ludovicus : De moderatiōne statuum imperii matriculari

8. Kuchler, Stephanus: De legibus principum imperii fide 8.
9. Langius, Joh. Michael: De sepultura conius. 9
10. Wagenschein, Jo. Christophorus: De Fideiis 17
- 1706
- 1ste Beck, Joh. Ludovicus: De conjugali debiti praestabilitone 1.
- 2da Sentent.
2. Bose, Joh. Taculus: De jure representationis colle- 2.
- terationis in feud.
3. Fickner, Johann Georgius: De solo ten. fraudem legi 3
- 4ta Hilchenbrand, Aurian: De dote repetenda constante 4.
- matrimonio. 2 Sentent. 1706 = 2738 5.
5. Hoffmannus, Joh. Mauricius: De pancreatica 6.
6. Loepler, Adam Ludovicus: De jure venandi ex 6.
- generati investitura in subfeudum valde concessa,
sed defectu subinfeudantis contractu 7.
7. Koyll, Martinus Christophorus: De regulis creatorum 7.

8. Mullerus, Van Guic; Te pteonia

9. Spizius, Tetia; Totius Cardis Tustinianus con-
spectus.

1707

1. Breithardt, Petrus Jacobus: De jure barbarorum.

2. Fichtner, Joannes Georgus: De conditione et causis
non debiti

3. Fichtner, Georgus: De imperatoris Pontificis unitate
satis

4. Hiltbrandus, Hieron: De praesumeratione super
viam publicam, alie pendente, facienda.

5. Hiltbrandus, Hieron: De universis ordinibus imperii
communibus

6. Hoffmannus, Joh. Mauricius: Specimen physiologiae
anatomicae secretionis animalis.

7. Kallern, Jo. David: Specimen archaeologiae Romanae

8. Langus, Joh. chris. : De versione novi testamenti
barbaro. Graeco.
9. Lutherus, Henricus Guilielmus : De testamentis
principum absque solemnitate velitis
10. Mylius, Francus Ludovicus : De remeitis sententiarum
executionem imperantibus
11. Werner, Adam Baldernus : De errore jus faciente

22 DISSERTATIO JURIDICA 135

De

1707
11
ERRORE
JVS FACIENTE,

Qvam

DIVINO ADSPIRANTE
NUMINE,

SVB PRÆSIDIO

J. A.
DN. ADAMI BALTHASARIS
WERNERI,

J.Cti, Sereniff. Ducis Saxo-Weiffenfelf.

Consiliarii,

Pandect. Prof. Publ. Ordinar. & Facultatis Jurid.

h. t. Decani,

in Ordine, quem vocant, Circulari.

d. Jun. A.C. MDCCVII.

H. L. Q. C.

publicæ disquisitioni submittit

AVCTOR & RESPONDENS

JOHANNES LVDOVICVS MYLIVS,

Solisb. Palat.

KONFRIED.
UNIVERS.
ZVHALLE

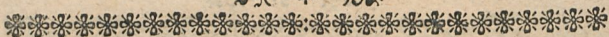
ALTDORFI NORICORVM,

Excudit HENRICVS MEYER, Univerfitatis Typographus. 5

Q. D. B. V.

Tot tantaq; monumenta, Eruditorum indefessa
 exegit diligentia, ut vix excogitari quicquam
 queat, quod non dictum scriptumq; sit prius.
 Cum vero neminem Ddorum hactenus, quan-
 tum mihi constat, de *Errore Jus faciente in*
specie scripsisse persuasum mihi sit; hinc exi-
 guum editurus Specimen Academicum, hujus thematis expli-
 candi partes in me suscipio. Quod reliquum est, in materia
 hujus laudes exsurgere haud necessarium esse censeo, utpote
 cujus usus non minus in foro versantibus, quam subtilitatem
 Academicam sectantibus, se commendat. Primum itaq; quae-
 dam de erroris & juris conceptu generalia praemittere, sive
 istorum vocabulorum acceptionem, unà cum necessariis distin-
 ctionibus utriusq; (erroris & Juris,) nec non cum descriptione
 erroris jus facientis, exponere; deinde vero, quomodo error
 tam legem proprie sic dictam, quam jus & obligationem medi-
 ante sententiâ Judicis aut voluntate privatorum, producat, do-
 cere animus est: ubi quidem, praemissa consideratione, quomodo
 error Juris & facti generatim errantium jus faciat,
 postea differere lubet de specialibus materiis, in quibus error
 tale jus mediante sententiâ Judicis aut voluntate
 privatorum operatur.

SECTIO I.

Conceptum ac distinctiones erroris & juris exponens, variâ vocabulorum horum acceptione præmissâ, ac additâ erroris jus facientis descriptione.

I.

Priusquam rem ipsam, verbis quamvis potioem, arg. L. 17. ff. de LL. aggrediar, paucissimis ad meliorem materiz intellectum, significatus verborum varios, quibus titulum dissertationi præfixum concepi, juxta ductum Imperatoris in L. 1. pr. ff. de Just. & Jur. inquirere juvabit. Primum Error se offert. Veram & genuinam significationem vocabuli hujus quod attinet, ea facile apparet ex verbo cognato *errare*, quod est aliud pro alio putare aut sentire. Homonymia nulla prorsus difficultate laborat: duplici enim sensu vox hæc usurpata in Jure reperitur, (1.) *proprio*, pro vagatione seu oberratione, quâ quis corpore hinc inde errare dicitur; sicque vocabulum erroris acceptum legitur in L. 225. ff. de Verb. Signif. & L. 1. §. ult. ff. de serv. corrupt. ubi Ulpianus hominem ejusmodi vagantem *erronem* vocat, & errare pro vagari sumitur in L. 3. §. 3. ff. de Offic. Præf. Vigil. (2.) *improprio*, quando quis vel incertâ mente hinc & inde errat seu titubat, dubitatque, conf. L. ult. C. de condict. indeb. L. 22. §. 2. C. de furi. & serv. corrupt. Frantzk. de condict. indeb. n. 17. vel veritati contrariam fovet opinionem, verum nempe pro falso, falsum quod est, pro vero, certum pro incerto, & vice versâ agnoscens, Calvin. Lex. Jur. voc. error. Hæcque ultima significatio, quæ hujus loci est, passim in Jure se offert, arg. tot. Tit. ff. & Cod. de Jur. & fact. ignor.

II. Alias

Alias in jure non ignota ignorantia, quæ in eo consistit, quod quis rei alicujus plane sit ignarus, nec ullam ejus cognitionem, adeoque neque veritati consentaneam, neque erroneam habeat, id. Franzk. d. l. Hinc Calvin. *Lex. Jur. vocab. error*, errorem inter & ignorantiam eam differentiam admisit, quod latior ille sit, & ignorantiam semper comprehendat aut importet, ita, ut sine ignorantia (veri) error nunquam, bene tamen ignorantia sine errore esse queat, (id quod in dubio & in ignorantia rerum penitus ignotarum contingit;) deinde idem auctor errorem veritatem nunquam admittre, sed falsum semper sequi; aut ignorantiam & veri & falsi esse posse tradit. Interim non negandum, cum error semper ignorantiam importet, promiscue in Jure usurpari errorem & ignorantiam; id quod inter alia patet ex *L. 7. C. de Jur. & fact. ignor.* ubi error de ignorantia facti, junct. *L. 4. & 7. ff. eod.* ubi de errore Juris, ignorantia prædicatur. Quo adeo sensu (nempe erroris & ignorantia vocabulis promiscue acceptis,) error esset veritati contraria, aut dubia opinio, aut rei nulla prorsus cognitio, Franzk. *ad tit. ff. de condict. indeb. n. 17.* Lauterb. *comp. Jur. de Jur. & fact. ignor.* Nobis tamen errorem stricte hic accipere lubet, pro opinione scil., quam quis habet, veritati contraria, *Laut. comp. Jur. d. l.* quamvis & aliquando ad ignorantiam, ob jura errori & ignorantia in pluribus communia, hic simus respecturi.

III.

Divisio erroris varia est, vid. *Struv. S. J. C. Exerc. 28. ib. 51.* Omnes hic enarrare species superfluum esse judico. Porissima, cujus apud Jctos in legibus *de Jur. & fact. ignor.* fit mentio, & huc facit, ea est, quæ error vel Juris, vel facti esse dicitur, *L. 1. pr. ff. de Jur. & fact. ignor. & tot. tit. C. eod.* Hic est veritati circa ipsum factum vel circumstantiam ejus contraria opinio, *Brunnem. ad L. 1. de Jur. & fact. ignor. Loc.*

ad eund. Tit. n. 5. V. g. si quis puter eum vivere, cujus bonorum possessio ipsi delata, aut si credere nolit, se esse scriptum heredem, & hinc nec adeat hereditatem, in facto errasse dicitur, *d. L. 1. §. 1. ff. de Jur. & fact. ignor.* Error Juris vero est, quando quis falsam vel contrariam de iis opinionem fovet, quæ legibus sunt præscripta; V. g. si quis sciret equidem, se esse scriptum heredem, arbitraretur vero, Prætorum in *L. 1. §. 3. ff. de bon. poss. secund. tab.* possessionem bonorum secundum tabulas, quæ semel existerant mortuo testatore, exstare vero postea desierunt, ei non permisisse, & per consequens bonorum possessionem petere omittat; hic circa Juris dispositionem errorem committeret, *L. 1. §. 1. ff. de Jur. & fact. ignor.* Alia distinctio erroris, eaq; non levis momenti est, quæ dispescitur *in injustum*, seu, ut Philosophi loquuntur, *vincibilem aut voluntarium*, Struv. S. F. C. Exerc. 28. th. 59. qui scil. hominis diligentia debitam superari potest aut potuit, arg. *L. 5. C. de peric. Tut.* (sive enim in se & suam causam, sive tantum in suam causam sit voluntarius, nil interest, conf. Puf. de Off. hom. & Civ. Libr. 1. cap. 1. §. 8. ibiq; Tit. Observ. 27. hincque error vincibilis, quando culpa majore aut malicia vinci intermittitur, audit *supinus*, *crassus*, *affectatus*, *L. 6. ff. de Jur. & fact. ignor.*) & *in justum sive invincibilem*, qui videlicet debitam adhibitam industriam superari nequit, *Consil. Tubing. 30. n. 48. & 49.* Debita autem industria in eo consistit, quod justus facti error solam bonam fidem exigit, seu ad eum sufficiat, ut non sit affectatus, *d. L. 6. ff. de Jur. & fact. ignor.* contra autem invincibilis Juris error præterea requirit, ut etiam circa jus dubium, intricatum, ac varie intelligibile occurrat, *Consil. Tubing. 30. n. 48.* Usus quoque magni est distinctio erroris in *efficacem atq; concomitantem*; de qua, missis aliorum hypothesibus, ita habendum, quod error efficax sit, qui committitur supponendo ea, quæ natura negotii, vel tempestiva agentium destinatio, indicio habili declarata, (quæ inter indicia

indicia etiam referenda communis hominum opinio, aliquas circumstantias ad negotium aliquod requirentium,) requirit, ac adeo consensum excludit, imputationemque actus impedit; Concomitans vero error est, qui committitur supponendo circumstantias, quæ talibus modis ad negotium non requiruntur, nec adeo consensum excludit, aut imputationem impedit, conf. cum his serè consentientem Dn. Tit. Observ. in Puf. de Offic. hom. & Civ. Libr. 1. cap. 1. §. 8. Observ. 25. n. 2. Tandem hîc observandum, errorem quandoque dolo elici, quandoque citra dolum oriri; non enim non potest dolus ab uno adhibitus, in altero errorem producere, nisi dolus effectu suo frustreretur. Nos tamen de dolo separatim & specialius considerando, seu circa investigationem, cur & quomodo dolus jus pariat, haud erimus solliciti.

IV.

Jam ordo nos ducit ad vocabulum *Juris* explanandum. Dicitur autem jus, si Juri Romano credendum, à fine, quem intendit, Justitiâ, L. 1. pr. ff. de Just. & Jur. arg. L. 90. ff. de R. Jur. & L. 24. §. 1. ff. de minor. quem finem licet non semper consequatur, relatio tamen fit ad id, quod fieri debet, & Juris est, non quod accidit sæpius, & facti esse dicitur, arg. L. 65. §. 2. ad Scitum Trebell. Alii Grammaticorum more invertunt ordinem, & justitiâ à jure derivatam tradunt; at vero Jctos cum Ulpiano in d. l. 1. pr. ff. de Just. & J. more suo loqui, (ita enim etiam pactum à pactione derivant, L. 1. §. 1. ff. de Pact.) clarum est, conf. Gorhofr. ad eand. L. 1. ff. de J. & J. Calvin. Lex. Jur. voc. Jus. item Ludwell. Comm. ad pr. Inst. de J. & J. n. 1. ubi Jus effectum Justitiæ dicit, quatenus ea jus & leges constituit; in quo asserto Ciceronis auctoritas consentit, qui allegante Calvino jus ex Justitiæ fontibus emanare dicit, conf. Manz. Comm. Inst. ad rubr. Tit. de J. & J. n. 1. Sunt etiam, qui jus à Justitiâ appellarum tradunt tantummodo eo sensu, quo artem juris, non quo æquum & bonum significat,

ficat, Conf. Hub. *Digress. Jus. part. 1. Libr. 1. c. 5. num. 1.* à quibus autem discedunt plurimi Doctores, vid. Ludwell. *d. l.*

7.

Quod vocabuli hujus homonymiam concernit, varia id notat, ut videre est ex *L. 11. ff. de Just. & Jur.* (1.) enim pro ipsa *Jurisprudentiâ* accipitur, *L. 1. ff. de Off. Assess. L. 9. §. 4. in fin. ff. de Pen.* ubi Juris studiosi Jurisperitos denotant. Jus (2.) aliâ significatione *locus* dicitur, *in quo Jus redditur*, *d. L. 11. ff. de J. & J. rubr. de injus vocand.* hocque respectu in Jure respondere idem est, ac in Judicio respondere, *L. 4. §. 1. ff. de interrog. in Jur. fac. L. 56. §. 1. ff. mandat. L. 2. ff. ad SCem Vellej. L. 6. ff. de fer. L. 1. §. 7. ff. §. quid in fraud. Patr. L. 29. §. 1. ff. de donat.* Interdum tamen jus & judicium separantur, & diverso accipiuntur sensu, *L. 12. ff. de interrog. in Jur. fac. L. 15. ff. Rem rat. hab. conf. Schilt. Exerc. 7. ad ff. §. 3.* (3.) Sumitur pro *potestate tum in se, tum dominicâ & patriâ, rubr. de his, qui sui vel al. jur.* (4.) pro *necessitudine*, *L. 12. ff. de J. & J.* & (5.) pro *qualitate rei alicujus inherente*, quomodo servitutes jura appellantur, *L. 86. ff. de V. S. L. 1. in fin. de R. D.* (6.) Notat *facultatem moralem*, aliquid voluntati Imperantis convenienter agendi, quomodo Juri suo pro se introducto, quilibet renunciare posse dicitur in *L. 29. C. de Pact.* Immo (7.) jus *ipsam legem* denotare novimus. Hæc in latiori significato accepta *vel expressa est, vel tacita*; nam consuetudo etiam, consensu utentium comprobata, legem imitatur, *§. 9. Inst. de J. N. G. & C. L. 32. §. 1. ff. de LL.* Dico: legem imitatur; nam proprie loquendo vocabulum juris appellatione legis est generalius, quippe quod de jure scripto & non-scripto indistincte prædicatur, *d. L. 32. ff. de LL.* Lex vero semper speciem juris scripti præsupponit, & de jure non-scripto in Jure Romano vix posita reperitur. Deinde lex dividitur *in universalem*, (eamque *vel simpliciter*, universos scil. homines obligantem, qualis

qualis est lex divina, Nat. & Gent. §. 11. *Inst. de J. N. G. & C. vel secundum quid talem*, nempe in certâ Republ. omnes cives obligantem, quo pertinet jus Civile, §. 1. 2. *Inst. de J. N. G. & C.* & in particularem, quæ vel universitatem civitate minorem, vel singulos stringit. Denique (8.) jus notat obligationem, Judicis sententiâ aut voluntate privatorum liberâ, (non tamen sine concurrente Imperantis dispositione,) constitutam, eique correspondentem ab alterâ parte facultatem moralem; quomodo pactum sive conventio, non nisi contrahentes obligans, jus inter eos producit, *arg. L. 1. pr. & §. 2. ff. de Pact.* Pariter hoc sensu jus inter partes facit sententia Judicis, litigantibus promulgata, à quâ recedere temere ipsis haud permisum, *l. 1. C. sentent. rescind. non poss. l. 3. C. comminat. Epist. &c.* Imo lapsu decem dierum sententia in rem judicatam transit, quæ postea pro veritate habetur, *l. 25. ff. de Stat. homin. l. 3. pr. ff. de agnoscend. & alend. lib.* Nec aliter ultima voluntas jus parit, *L. 120. ff. de Verb. Sign.* cum heredes ad exactam testatoris voluntatem in testamento expressam adstringat, *arg. §. 5. Inst. de Oblig. que quasi ex contr. & l. 5. §. 2. ff. de Oblig. & Act.* Huc porro spectat, quod jus alteri etiam eo ipso quis constituat, quando liberâ suâ voluntate sibi præjudicat, forte jure suo per legitimum præscriptionis tempus, aut plane non, *arg. §. 3. Inst. de usufr. L. 13. C. de serv. & aqu.* aut alio modo utens, quam debebat uti, *l. 1. §. 5. ff. usufr. quemadm. cav. l. 20. ff. quib. mod. usufr. l. 10. §. 1. ff. quemadm. serv. amitt.* vel etiam alteri sibi præjudicanti, quod præjudicium ab ipso parari sibi sciverat, non contradicens, *l. ult. C. de præscript. long. temp.* tunc enim aliquis partim renunciâsse juri sibi competenti, partim in alterum quasi jus suum transfuisse censetur; tolerantia enim & patientia in præscriptionibus loco tituli dominium transferentis esse solet, *l. 10. si serv. vind.* Denique delicto etiam aliquem jus sibi ipsi constituere certum; nempe occasi-

one delicti hoc jure gaudent delinquentes, quod damnum datum restituere teneantur, & quod puniendi sint; interest enim Reipubl., ne delicta maneant impunita, & obligationes nasci non aliter ex maleficio vel quasi, ac ex contractu vel quasi, norum *ex pr. Inst. de Oblig. quæ ex delict. nasc.* Sæpe etiam error, quo concurrente vel quo præsentè delictum commissum, pœnam vel cessare vel mitigari facit.

VI.

Sic ergo vocabulorum, quæ in rubro occurrunt, significatione erutâ, variisque eorum acceptionibus recensitis, addamus oportet, per errorem *jus facientem* hîc loci nobis venire *contrariam veritatî opinionem, qua legi propriæ sic dictæ, eiq; expresse aut tacitæ, aut etiam facultatî morali obligationique, sententiæ judicis aut privatorum voluntate, non tamen sine concurrente Imperantis dispositione, constituendæ, occasionem præbet; neque interest, utrum pacto, an ultimâ voluntate, utrum delicto, an omisâ contradictione actuum alicuj præjudicantium, voluntas illa privatorum explicetur.* Præterea notandum, quod jus, quod error facit, quandoque *ipsorum errantium,* quandoque vero *aliorum favorem* concernat; quoties enim *error errantibus nocere aut prodesse* communiter affirmatur, is *jus revera facit in eorum aut aliorum favorem.*

SECTIO II.

Exponens, quomodo error legem propriæ sic dictam producat.

I.

Imperantem humanum subditis suis legem circa ea, quæ jure Divino, imprimis Naturali, neque præcepta, neque prohibita sunt, ferre posse quem latet? Hoc voluntatis Imperantis Decretum subjectis sanctè custodiendum, sive erroneis, sive veris persuasionebus, iisque aut ipsius

ipsius Imperantis , aut aliorum menti inhærentibus , originem debeat, modò, quod jam tetigimus, juri Divino, imprimis Naturali, contraria nec jubeantur, nec verentur. Sane enim conditio humani generis ea est, ut alius huic, alius illi sententiæ calculum adjiciat. Si jam Cives inquirendi facultate gauderent, utrum vera principia, an falsæ opiniones legi, alioquin clare aliquid præcipienti aut interdicensi, fundamentum præbeat, & obsequium denegare legi liceret illi subditorum Classi, cui falsa opinione niti lex videretur; quis non disruptum iri vinculum Societatis Civilis, cum tanta inter mortales sententiarum dentur divortia, facillime perspicit? Equidem Imperantis est legem suam mutare, quam initio errore aliquo ductus, prudentiæ minus convenientem condidit: attamen lex ex errore lata non semper ab initio in iis, quæ disponit, prudentiæ regulis repugnat; imo lex inveterato usu comprobata, utut ad errorem ortum suum referens, ex postfacto rarius prudentiâ suffragante tollitur. Dico: rarius, nam lex erroneâ opinione nixa, & quidem tali, quæ veritate detectâ Reipubl. salutem aut alias Juri divino contraria esse apparet, utique ob supremam civitatum legem, nempe salutem publicam, aut propter præceptum divinum aliàs agnitum, utpote quod nulla Imperantis humani constitutione limitari valet, ulterius subsistere nequit. Quicquid vero hæc de re tandem sit, saltem id extra controversiam positum esse reor, subditos obligari ad leges, quæ ex errore profectæ, observandas, (modo illas Juri divino evidenter contrariari non statim ab initio Cives sentiant,) donec iis ab Imperante vis obligandi dematur.

II.

Juris apud istum Populum conditi receptio, ab Imperante hujus Reipubl. facta, revera vim sortitur legislationis; nam quasi in alia Republicâ leges alibi vigentes de novo conduntur, quando in eâ recipiuntur. Si ergo lex extranea alicubi in

subsidium, (hoc est, ita, ut sequenda demum sit, si deficient iurium, quæ antea ibi obtinebant, dispositiones,) fuerit recepta, ex errore vero & jura docentium, & in foro tum dicentium, tum de iis disputantium, invaluerit sententia, receptum jus præ jure antiquiore esse docendum, discendum, ab advocatis & iudicibus in praxi attendendum; quis negabit, hoc in casu ex errore legem, eamque vel tacitam, vel expressam nasci, si talia peragantur, aut Imperante ea non attendente, nec ausus Doctorum pragmaticorumque inhibente, aut expressa etiam voluntate istum valorem Juris extranei approbante? Tale quid contigit apud Germanos, cum inter illos Jura Justiniana ac Feudalia Longobardica reciperentur. Notum enim ex historicis, Germanos olim propriis suis usos fuisse consuetudinibus & legibus, juxta quas dicebant sententias, civiumque controversias decidebant. Postquam vero Jura tum Justiniana, tum Feudalia Longobardica, sensim inter Germanos in foris fuerunt recepta, imo tandem ad exemplum Nationis Italicæ in Germanorum quoque Academiis doceri cœpère; equidem hancce iurium peregrinorum receptionem initio non aliâ intentione factam esse, doceri potest, quam ut ista jura tantummodo in subsidium consuetudinum ac legum Germanicarum antiquarum in praxi attendenda essent, quo modo etiam aliquo temporis spatio in foris non aliter attendenda fuere; paulatim tamen hac ipsa occasione mores illi & jura antiqua Germanorum oblivioni tradita: Vid. Conring. *de Orig. Jur. Germ. cap. 33.* add. omnino Conrad. Sincer. (h. e. Kulpis.) *dissertat. Epistol. de Germ. leg. vet. ac Rom. Jur. in Republ. nostrâ origine auctoritateque præsentate*, Mauriti. *de Libr. Jur. Comm. §. 21.* Excell. Dn. PRÆSIDIS *Specimen Compend. Jur. præf. p. 3. ibiq. allegat.* Quæ oblivio sive affectata, sive ita comparata, ut sensim incuriosis obrepserit, errorem peperit, eumque diuturnitate temporis comprobatum, quod jura Romana & Longobardica feudalia, quasi abrogatis Juri-
bus

bus & moribus Germ. antiquis sint substituta, & adeo iisdem Legibus hodie nitens fundaram tamdiu habeat causam & intentionem, donec ab adversâ parte, contraria Juris antiqui observantia demonstretur, arg. Ord. Cam. P. 1. Tit. 18. Carpzov. p. 2. dec. 101. & 181. n. 9. Maurit. d. l. sive de libr. Jur. Comm. §. 27. Lauterb. conclus. forens. Exerc. 1. th. 1. Excell. Dn. PRÆS. Specim. Comp. Jur. d. l. p. 3. & Programm. eidem Tractatui annexo, p. 133. 134. Imo non solum declarantur, verum etiam restringuntur hodie Jura Provincialia & statutoria ex legibus Rom. ad. *ibid.* quamvis nulla lex aut constitutio expressa habeatur, quâ jura antiqua & mores Germanorum veteres abrogati probari queant. Id. Conring. d. l. Maurit. d. l. §. 22.

III.

Observationis hujus usus in eo consistit, ut revera tantum in subsidium recepta Jura Romana ac Longobardica Feudalia, equidem in Dicasteriis sequi teneamur in materiis, quarum ratione, ob Jus Romanum aut Longobardicum leges aut mores Germ. fuisse neglectos, & forte in causarum decisionibus (id autem contingit in materiis v. g. contractuum, testamentorum, &c.) ad sola Jura extranea solere recurri, ex praxi clara atque certa constat; (unde nimis adversantur praxi, quæ de Exceptione non numeratæ pecuniæ privilegiariâ notantur in Volkmann. emendat. part. 1. Tit. 3. cap. 35. n. 19. s.) At verò, quando consuetudo Germanica antiqua aut legis antiquæ observantia in omnibus aut multis locis viget, aut leges etiam Romanorum, moribus nostris hodieque obtinentibus non concordant; tunc potius mores Germanici aut jura patria antiqua præ extraneis consulenda, ne error, qui ex scholis veritati merito litantibus utique exterminandus, in foris ulterius serpere permittatur, quam quousque ibidem invaluit accedente Imperantium consensu: Quid? quod eo ipso, quando constat aut docetur, multis in Locis Germaniæ observari Leges aut mores antiquos, præsumtive simul probeatur,

Juris legibus Romanis aut Feudalibus Longobardicis contrarii observantiam etiam in aliis Germaniæ locis obtinere. Conf. omnino Schilt. *additam. Exerc. ad ff. 2. §. 12.* ubi tres refert sententias de auctoritate Juris Romani & Patrii in Germania, ab Eruditis propositas; nempe Legistarum, Conradi Sinceri, (cujus sententiam amplectuntur etiam Dn. Thomas. *ad Mozamb. cap. 5. §. 13.* nec non Dn. Titius *observ. 1. ad Comp. Lauterb. pref.*) atque mediam inter utramque, seu suam; inprimisque huc spectat, quod ibidem monet, prudentem nempe interpretem ita attemperare introductionem peregrini Juris, ut segreganda ea doceat, quæ principiis Juris Patrii, moribus populi, aut expressis sanctionibus adversentur; itemque, ut Romani & Germanici populi mores statusque diversæ Republicæ rite discernendi sint, & quæ secundum has normas receptibilia sint, accuratius dijudicandum veniat. His ergo ita se habentibus, ex moribus & respective ex sanctionibus Germanorum antiquis, non ex Romano Jure, eruenda sunt jura hominum priorum, Exc. Dn. PRÆS. *Spec. Comp. Jur. Tit. ff. de Stat. hom. p. 120.* exque eodem fundamento Jura simultaneæ investituræ præ juribus successionis consanguinitate nixæ attendenda, Dn. Tit. *Leutisch Lehrrecht c. 11. §. 7. ac cap. 22. §. 9.* & Schilt. *Rhet. Iter. ibid. d. §. 7.* allegat.

IV.

Pariter lex propter tacitam Imperantium voluntatem Civibus observanda, ex errore nascitur, si etiam actibus subditorum aliis, quam circa introductionem ac observantiam juris peregrinorum occupatis, iisdemque similiter ex errore sive Juris humani, sive facti promanantibus ac susceptis, consuetudo quædam nitatur, Principisque tacitâ voluntate, (quæ proprie, non actuum subditorum frequentia errorque in iis occurrens generatim jus hic facit,) approbata observetur, vid. l. 32. §. 1. ff. de LL. l. 1. C. quæ sit long. consuet. l. 1. C. de adif. priv. §. 9. Inst. de J. N. G. & C. add. Exc. Dn. PRÆS. *Spec. Comp. Jur. ad tit. ff. de*

de LL. p. 50. ubi ejusmodi consuetudinem merito restringi simul monet; quam ob rationem etiam Spho præcedente effectum opinionis erroneæ de jurium peregrinorum receptione in Germania, rectè, nî fallimur, restrinximus.

V.

Sed ita nobis quidem videtur. Sunt autem, qui negant, consuetudinem ex errore introductam valere, è quorum numero est Tab. in Coll. Jur. Rom. & Hung. Sect. II. rubr. de jur. non script. Nuntur ii potissimum l. 15. ff. de Jurisd. sed legem allegatam de consuetudine plane non loqui, apertum. Urgent etiam, consuetudinem irrationabilem (ex errore vero introductam ratione utique carere,) nullius esse momenti; verum tum legum scriptarum, tum non-scriptarum ratio, seu fundamentum, quo nituntur, antequam fuerint lata aut introductæ, dari semper haud potest, l. 20. ff. de LL. Alio verò sensu accipitur ratio, quando inter consuetudinis requisita, ut non sit irrationabilis, recensetur; nempe eam contra jus divinum, inprimis contra jus Naturale, non debere impingere, hoc ipso asseritur, l. 14. & 39. ff. de LL. Sed hoc sensu accepta ratio contra nos urgeri omninò nequit, cum subditorum actus, etiam ex errore suscepti, qui consuetudini ansam præbent, Juri Divino, inprimis Naturali, repugnare minime debeant. Utrique enim irrationabilis juxta hunc significatum consuetudo est prohibita, cap. fin. X. de consuet. nam hæc corruptela potius, quam consuetudo est, Can. 3. dist. 8. Cap. 7. & d. c. fin. X. de consuet. Tabor loc. cit.

VI.

Effectus ejusmodi consuetudinis errore introductæ idem est, qui legis scriptæ, Wefenb. paratit. Tit. ff. de LL. circa fin. Menoch. consil. 34. n. 8. ac adeo ad scientiam obligat & observantiam, l. 31. §. 20. ff. de Edil. ed. et. l. 6. ff. de Evict. l. 33. de LL. l. ult. C. quæ sit long. consuet. l. 32. §. 6. ff. de administr. & peric. Tut. nam consuetudo eadem ratione, quâ jus scriptum, est species

Species Juris Civilis, §. 9. *Inst. de J. N. G. & C. l. 32. ff. de LL.*
 Hinc etiam est, quod, sicut lex posterior expressa, priori tam
 expressæ, quam tacitæ, derogat, *L. fin. ff. de const. Princ. Lauterb. Comp. Jur. præf. p. m. 3.* ita & posterior consuetudo legem
 priorem expressam vincat, *l. 32. in fin. ff. de LL. §. 11. in fin. Inst. de J. N. G. & C. Cap. fin. X. de consuet. Mev. p. 7. Dec. 150. num. 1.* Exempli loco nobis inserviat inveterata alicubi consuetudo, vi
 cujus liberi posterioris conjugii in bonis occasione matrimonii prioris à Parente quæsitis simul succedunt.
 Hunc morem utique per errorem invaluisse evidens est, cum
 expressæ constitutioni sit adversus, quæ habetur in *l. 3. & 5. C. de secund. Nupt.* nec expressâ lege statutariâ fuit mutata. Haud
 obstat vero *l. 2. C. qua sit long. consuet.* utpote quam de irrationabili seu legi divinæ contrariâ consuetudine loqui, quam nullius
 momenti esse diximus, quidam autumant, vid. *Locam. not. ad §. 11. Inst. de J. N. G. & C.* quamvis sententia Hoppii *Comment. ad §. 9. Inst. de J. N. Gent. & Civ.* potior nobis videatur, (adeoque male Hubero *prælect. ad d. Tit. Inst. §. 12.* rejiciatur,) quâ dicitur, consuetudinem tollere legem priorem, non quatenus est consuetudo, (cum ea hac ratione ejusdem cum lege sit potestatis, *l. 38. ff. de LL.* adeoque legem non vincat juxta *d. l. 2. C. qua sit long. consuet.*) sed quatenus est posterior lege, *d. l. fin. ff. de Constit. Princ.* Licet etiam nonnulli sint, qui statuta jusque certum & liquidum, per contrariam consuetudinem, & forte speciatim per stylum Curix non abrogari censent, si advocatorum partiumque litigantium mutuâ indulgentiâ, aut errore jurisq; ignorantia sit receptus; adeo, ut semper hoc in casu leges in contradictorio possint urgeri; quomodo sentit Huber. *Prælect. ad ff. Tit. de LL. §. ult. conf. Schilter. ad ff. Exerc. 2. §. 21.* ubi opinatur, quando mos ex diametro pugnat cum lege scriptâ aut cum ratione ejus, tunc eum nullâ via posse approbari, præterquam judiciali auctoritate; add. etiam *§. fin. Inst. de Except.* ibi: *conquire*
scere

scere sancimus, Carpzov. p. 2. dec. 101. Mex. part. 3. dec. 60. n. 3. ex quibus auctoritatibus constare videtur, solam non-observantiam non tollere legem, sed ejus abrogationem debere accedere: Huic tamen Sententiæ assentiri eo casu non possumus, quo actus legi scriptæ contrarii, sunt conjuncti cum præjudicio agentium, & quidem talium, qui Jura intelligunt; ut adeo actus isti non suscepti fuissent, nisi agentes, erroneam licet, opinionem fovissent, quod necessario à Jure scripto in iis actibus patrands abeundum sit, seu quod obligatio stringat ad ejusmodi actus suscipiendos: Quam erroneam agentium opinionem dum Imperans, Juris scripti pariter non ignarus, vigere permittit, consentit is utique tacite in mores Juri scripto contrarios, eosq; instar legis obligantis postea valituros, quoniam NB. Subditi ipsos illos mores, non tanquam actus meræ facultatis, aut animo renunciandi Juri, ex lege scripta iis competenti, sed tanquam actus ex obligatione susceptos, ceu suppositum, observarunt; quali enim intentione & ratione actus consuetudini originem dantes à Civibus expediuntur, talem intentionem & rationem Imperans tacito consensu approbat, (qui enim tacet, nihil circa actuum qualitatem, quos ita tacendo probat, immutat,) quando consuetudinis vires per istum consensum tacitum accipiunt. Hæc sicut ad exemplum præmissum consuetudinis, legibus 3. & 5. C. de Secund. Nupt. contrariantis, evidentem quadrant; partes enim Juriumperitæ, aut Jurisperitorum copiam habentes, imo sæpe cum horum consilio familiam herciscentes, in præjudicium suum istarum Legum Civilium dispositiones haud deseruissent, nisi ad id faciendum se obligatas credidissent: Ita omnino aliter res se habet, quando privati scripta lege non utuntur, actusve à Jure scripto abeuntes suscipiunt, tanquam actus meræ facultatis, aut animo juri in lege pro ipsis introducto, & quidem, quod fieri solum potest, tantum pro se, non pro aliis renunciandi; (qualis intentio

de partibus in dubio etiam præsumenda,) quibus adeo casibus etiam isti actus tacito Imperantis consensu vim consuetudinis sub alia qualitate nascisci non valent, quam sub qualitate actuum meræ facultatis & renunciationum tertius non præjudicantium. Et de his posterioris commatis actibus sententia & rationes Doctorum dissentientium procedunt.

VII.

Opiniones erroneæ, quæ sæpe in Jctorum, ac eorum, quibus ferendi leges potestas est, cerebro nascuntur, ad legem condendam, tanquam rationes, non raro ansam præbent. Dico: ad legem condendam; quamvis enim ex vanis & nullius prorsus momenti rationibus lex forte proficiscatur; lex tamen occasione rationis ejusmodi vanæ lata, est servanda; minimèque legi hac ratione semel conditæ, sed rationi tantummodo futuri contradicere nobis licitum est, cum lex proprie sic dicta non sit ratio, quæ illa nititur, sed lex vere auctoris dispositio voluntatis Imperantis de actionibus subditorum, iis jus tribuens, vel obligationem imponens. Quare nec legibus Romanis occasione ejusmodi rationis erroneæ latis contrariatur, earumve observantiam, de quâ ex superius à nobis propositis judicandum, in dubium vocat, qui rationes illarum varias impugnat; quin potius nimio in leges Romanas amori & studio ævi præsentis nihilominus cedere possumus, licet non assentiamur lapsibus Jctorum aut Legislatorum veterum, iisque extra legis dispositionem, & forte tantum in causâ ad eam movente, deprehendendis. Nam & illi hominum, quos non nisi impie ab omni labe immunes asferas, in classem veniunt; cur ergo iis sententiæ cum veritate nihil commercii habentes excidere aliquando non poterint? quomodo fere differit Excell. Dn. PRÆSES in program. Specim. Compend. Jur. annexo p. 138. Quæ etiam ratio est, quod ab enunciationibus generalibus, itemque à definitio-

nibus

nibus rerum vel negotiorum à Justiniano ac Jurisconsultis Romanis ad nos transmissis dissentire, lege tamen Civili proprie sic dictâ non impugnata, integrum cuivis sanâ mente prædito sit, conf. iterum Excell. Dn. PRÆS. *Spec. Comp. Jur. p. 4.* Tria jam rationum, quibus leges nituntur, erronearum exempla attulisse sufficiat. Neminem fugit, inanem prorsus & erroneam esse rationem, quam Pontifex suggerit, quando matrimonium ad quartum usque gradum inter consanguineos atque affines interdicit, vid. *cap. 8. X. de consangu. & affin.* scilicet, quia quatuor sint humores in corpore humano, qui continentur ex quatuor elementis. Quis tamen negabit, legem hanc, quamvis ob rationem erroneam latam, inter Pontificios, imo inter Protestantes illos, qui Jus Canonicum in materiâ prohibitionis graduum simpliciter agnoscere coguntur, sancte observandam? Non majoris sane momenti ratio est, vi cujus bonam fidem in præscriptionibus omni tempore Jus Can. requirit, quando dictum Paulinum: omne, quod non est ex fide, peccatum est, urgetur in *Cap. fin. X. de præscript.* Ita etiam in *§. 3. Inst. de Nupt.* fratris vel sororis Neptem ducere prohibetur, quamvis quarto gradu sint; annexa hac ratione: cujus enim filiam Uxorem ducere non licet, ejus neque Neptem permittitur; quam rationem tamen de Jure Civili non minus, ac de Jure Canonico divinoque universali, in omnibus aliis exemplis lineæ collateralis, ubi parentalis respectus cessat, neutiquam procedere, quis ambigat?

VIII.

Aliquando tamen errore detecto legem ex eo profectam cessare, si nempe error juri Divino, & forte speciatim salutis publicæ, (hanc enim præcipit lex naturalis, species juris Divini,) adversari deprehendatur, supra jam monuimus. Exemplo esse possunt causæ matrimoniales, quæ olim ex opinione erroneâ, quod sint causæ spirituales, à fori secularis cognitione fuerunt exemptæ. Hunc errorem postquam

Evangelici potestati Principum, adeoque salutis publicæ ac legibus divinis, adversum esse deprehendissent, necessum etiam erat, secularia fora vel saltem seculares Personas ad cognitionem causarum matrimonialium admittere. Unde recte Mev. p. 2. dec. 365. In causis matrimonialibus ad Tribunal Regium Vismariense appellari defendit, inter alia n. 26. in hæc erumpens verba: *postquam causa veteris exemptionis à Camerâ, inter Evangelicos sublatâ est, opinio nempe, esse illas causas spirituales, deficit ratio olim exclusivâ, nec superest magis, cur exemptio ab appellatione statuatur, quam ut vetus error recipiatur; ubi etiam additur in Notis, errorem jus quidem facere, at quamdiu communiter erratur, (adderem, ad eum effectum, ut error, juri Divino speciatimque salutis publicæ adversus, jus interim tolerabile faciat; aliis enim erroribus detectis, jura ex iis promanantia, & diuturno usu comprobata, nihilominus recte servari atque in vigore pristino relinqui posse, ex superioribus patet,) sed quomodo eo detecto errare velle improbum, ita cognitus injuriam facit.*

SECTIO III.

Generatim explicans, quomodo error juris & facti, in actibus privatorum liberâ voluntate susceptis, aut in sententiâ Judicis, se exerens, ratione errantium jus producat, sive errantibus obligationem imponi, aut jus acquiri faciat.

Postquam legem ex errore natam considerationi nostræ subjecimus, jam dispiciendum venit, quomodo error Juri & obligationi privatorum aut Judicis ansam præbeat occasione actuum liberâ illorum voluntate susceptorum, aut sententiæ ab hoc promulgatæ. Hic quasi fundamenti loco supponenda sunt, quæ à Doctoribus ad Tit. ff. & Cod. de Jur.

Jur. & fact. ignor. annotantur, & isto quidem Juris Naturalis nituntur principio, quod errantibus non noceat error, qui pro invincibili aut involuntario, vel simpliciter, vel pro conditione aut totius generis humani, aut status, in quo aliquis citra suam culpam est constitutus, haberi meretur, hoc est, quem aliquis nullâ culpâ menti suæ irreperere passus est, aut aluit; contra vero noceat errantibus error vincibilis aut voluntarius, seu ad quem excitandum aut nutriendum aliquis culpâ suâ concurrat. Generalia hæc ad specialiora transferuntur à juribus Civilibus, quando explicant, an & quousque de errore aliquo prædicari queat aut nequeat, quod citra culpam errantis ortus aut non depositus fuerit. Nimirum regulariter error facti errantibus prodest aut jus facit, *L. 4. L. 8. ff. L. 7. C. de Jur. & fact. ignor.* cum facta juxta Neratii effatum in *L. 2. ff. eod. tit.* sint infinita, & prudentissimos quosque fallere possint. Attamen etiam non paucis in casibus Juris errorem prodesse verum est, arg. *L. 7. 8. & 9. ff. de Jur. & fact. ignor.* Error tamen sive Juris, sive facti, justus sit oportet, si errantibus prodesse dicendus est, arg. *L. 6. ff. eod.* nam quamvis scrupulosa inquisitio non exigenda veniat, nec crassa tamen aut supina ignorantia est ferenda, *d. L. 6. & in affectatâ ignorantia lata versatur culpa, Bart. ad L. 32. §. 2. L. 7. depos.* quæ sicut ad fraudem & dolum prope accedit, *L. 29. pr. mandat. L. 7. §. 1. ff. de Suspect. Tut.* ita jura eidem nunquam patrocinantur, *L. 12. ff. de dol. mal.* Sufficere autem ad justum errorem facti, solam bonam fidem, seu eundem non esse affectatum, arg. *d. L. 6. ff. de Jur. & fact. ignor.* ad invincibilem vero Juris errorem requiri, ut circa jus dubium, intricatum sive varie intelligibile occurrat, jam superius monitum est.

II.

Hæc partim applicantes, partim latius deducentes JCI, docent, errorem facti primò prodesse, quando circa factum alienum committitur, *L. fin. §. 1. ff. pro suo, L. 7. ff. de acqu. vel omitt.*

omitt. hered. Imo talis error circa factum alienum, si scilicet non sit notorium, præsumptionem Juris pro se habet, *L. 21. ff. de probat.* quæ tamen præsumptio Juris non simul est de Jure, quia probationem in contrarium ab adversâ parte admittit, arg. *d. L. fin. §. 1. pro suo*, Brunnem. ad *L. 2. ff. de Jur. & fact. ignor.* Exemplum, quod brevitatis amore taceo, legere est in *L. 1. §. 1. ff. eod.* Contra error circa factum proprium regulariter nocet, cum communiter valde sit supinus & vincibilis; unde idem regulariter prætendi nequit, *L. 7. ff. ad Scutum Vellej.* nec per consequens præsumitur, quin potius proprium factum ignorans, pro sciente reputatur, arg. *L. 13. ff. de adim. vel transf. leg. L. 12. C. de contrah. stip. non autem scienti, sed ignorantibus succurritur*, arg. *L. 12. ff. de novat.*

III.

Deinde tamen etiam error circa factum proprium contingens, quoniam memoria potissimum circa tale factum, tanquam circa objectum, versatur, quibusdam in casibus propter hujus animi facultatis imbecillitatem prodest; non tamen aliter, nisi ab allegante probetur, *Struv. S. J. C. Exerc. 28. th. 61. Zoel. ad ff. Tit. de Jur. & fact. ignor. n. ult. Gail. 2. Obs. 47. Brunnem. ad L. 3. ff. de Jur. & fact. ignor.* Si enim sola bona fides justum errorem facti efficit, quod jam binâ inculcavimus vice; utique justus error quoque omnibus in casibus, ubi doceri potest, adeoque etiam tunc, quando circa factum proprium obrepisse demonstrari valet, prodesse debet. Probatio tamen erroris hujus, factum proprium pro objecto habentis, non admittitur, nisi ille probabiliter in antecessum appareat, maximè scilicet propter memoriæ imbecillitatem; id, quod fieri potissimum potest, (1.) *Si factum proprium maxime sit antiquum*, quippe ex diuturnitate temporis oblivio bene, & per ac propter hanc, error præsumi potest, *Perr. Müll. in Not. ad Struv. S. J. C. Exerc. 28. th. 60.* Huic casui æquiparatur Casus, si Persona ætate confecta errorem circa factum proprium

proprium commiserit, *id. ibid.* nam Senectus nimia imbecillitatem memoriae ut plurimum inducit: (2.) *Si factum proprium perquam sit intricatum*, Brunnem. ad L. 3. ff. de Jur. & fact. ignor. Unde facilis error calculi, si reddantur rationes, arg. L. 47. §. 1. ff. de pact. L. 7. ff. de confes. Gail. 2. Observ. 48. de quo adeo Calculi errore Imperatores in leg. un. Cod. de errore calculi constituere, ipsum veritati non afferre praedictum, & rationes etiam saepe computatas denuo fieri posse, conf. Doctores ad d. leg. & Mev. p. 4. dec. 300. ubi nec rem judicatum, nec transactionem, impedire exceptionem erroris calculi docet, nisi super ipso calculo judicatum aut transactionem fuerit: (3.) *Si persona errans circa factum proprium, magna negotiorum mole obruta fuerit*; hujus enim commatis hominibus gestorum oblivio facillime obrepere potest, Zang. de Except. p. 3. c. 2. n. 47. & divinitatis potius, quam mortalitatis est, omnium rerum habere memoriam, & penitus in nullo peccare, l. 2. §. 14. C. de vet. jur. enucl. hinc de Judice, & eo, qui gravi constitutus in officio est, oblivio facti proprii praesumitur, Bart. in l. 21. ff. de rejud. (4.) *Si factum ab aliquo per Procuratorem aut filium sit perpetratum*, licet alias, quod quis per alium fecit, ipse fecisse putandus sit, arg. l. 20. §. fin. ff. de A. R. D. l. 11. §. 6. de pign. act. (5.) denique morientibus error etiam circa factum proprium commissus non nocet, quoniam humana fragilitas mortis cogitatione perturbata, plures res consequi haud potest, l. 8. C. qui testam. fac. poss. Exemplum videbis in l. 57. ff. de leg. 1.

IV.

Verum enim vero error circa facta propria nec recensitis in casibus errantibus prodest, si (1.) facta sint notoria, quoniam eorum ignorantia praesupponi haud potest, Petr. Müll. in Not. ad Struv. S. I. C. Exerc. 28. th. 60. (2.) Si contineant obligationem erga alterum, l. 12. C. de contrab. vel comitt. stip. aut juramento sint confirmata, Malcard. de probat. Vol. 2. consil.

fil. 879. n. 41. & 42. Item si facta (3.) lucrum captandum, & non damnum vitandum concernant, *id. d. l. n. 47.* Cum ex adverso justus circa factum alienum occurrens error, non solum agentibus de damno vitando, (unde tempus appellandi vel in integrum restitutionem petendi, contra ignorantem, sententiam adversus se esse laram, haud currere novimus, *l. 1. §. ult. ff. quoad appell.*) sed & noviter acquirentibus, sicque in lucro captando versantibus, non noceat, *l. 8. ff. de Jur. & fact. ignor.* quod videre est in usucapionibus, Struv. *S. J. C. Exerc. 28. th. 58.* ibique Petr. Müll. *in not.*

Sicut autem, qui ex justo facti alieni aut proprii errore in debitum solvit, illud conditione repetere non impeditur, *L. 9. §. ult. ff. l. 6. C. de Jur. & fact. ignor. l. 22. pr. l. 32. pr. de condict. indeb.* ita, quod jam ad juris errorem attinet, majore res difficultate laborat. Regulariter erranti hic non prodest, *l. 10. ff. de bon. poss. l. 4. ff. l. 2. 12. C. de Jur. & fact. ign. l. 11. §. 4. ff. de his, qui not. infam.* siquidem jura finita sunt, *l. 2. ff. eod. tit.* & à Jurisperitis quovis tempore peti possunt, *l. 10. ff. de bon. poss. l. 2. §. 2. quis ord. in bon. poss.* nec conditionis melioris stulti, ac Jurisperiti, haberi debent, *l. 4. ff. quod vè aut clam.* Id vero intelligendum de errore juris affectato ac injusto, non vero de justo, circave jus maxime intricatum suborto; nam quoniam ejusmodi error juris, facti ignorantiae æquipollet, is semper etiam excusat, arg. *l. 32. ad L. Aquil.* dum pari ratione constantissimos quosque Jurisque peritissimos fallere valet, *Consil. Tubing. 30. n. 48.* Injustus autem Juris error, tanquam oppositus justo, sequentem in modum definiendus est, quod sit, qui non circa jus dubium vel intricatum, verum circa jus evidens clareque determinatum committitur; in hoc enim qui errant, in latâ versari culpâ dicuntur, *l. 213. §. 2. ff. de Verb. Sign. & l. 223. ff. eod. V. g. si quis forte erroneè putet, beneficium legis 2. C. de R. E. V. ob enor-*

enormem læsionem concessam non esse, & adeo enormiter læsus actionem ad rescindendam E. V. intra legitimum tempus non instituat; hic elapso præscriptionis termino amplius non auditur, arg. l. 3. & l. 4. C. de præscript. 30. vel 40. annor.

VI.

Ergo error Juris, siue circa jus positivum humanum, siue circa divinum, ac imprimis naturale, commissus sit, nocet; & id quidem regulariter contingit, si erratum fuerit circa jus humanum, semper vero idem dicendum, si circa jus divinum erretur. Dixi: de errore juris humani, quod regulariter nocet, §. 11. Inst. de J. N. G. & C. Carpz. p. 3. C. 15. def. 42. n. 11. id enim intelligendum de Personis noviter acquirere volentibus, l. 7. 8. 9. §. 3. ff. & l. 3. 8. C. de Jur. & fact. ignor. l. 31. de Usucap. hocque eo etiam extendendum, ut ne fœminis quidem, licet alias propter sexum privilegiatis, prosit, d. l. 8. ff. de Jur. & fact. ign. l. 6. C. qui admitt. ad honor. poss. Non nocet autem Juris humani error suum petentibus, l. 7. ff. de Jur. & fact. ignor. arg. l. 35. ff. de A. R. D. ubi quidem suum petere dicuntur, penes quos, possessione rei saltem amisâ, dominium ejusdem rei integrum remansit, arg. d. L. 35. (unde hi in damno rei suæ amittendæ, non vero jam amissæ, versantur, Schilt. ad ff. Exerc. 35. §. 30.) namque ad transferendum dominium in alterum, potissimum consensus prioris domini requiritur, nihil autem consensui magis contrarium errore, l. 15. ff. de Jurisd. l. 116. §. 2. ff. de R. J. errantis enim nulla voluntas est, l. 8. & 9. C. de Jur. & fact. ign. Suum petentibus associandi, qui de damno rei suæ amittendæ vitando agunt, hisque error juris humani pariter non nocet, l. 8. in fin. ff. de Jur. & fact. ign. Et hinc colligere licet, repetitionem dari solventi indebitum ex errore etiam Juris, Brunnem. ad l. 7. ff. eod. tit. Carpz. p. 3. Const. 15. def. 42. Franczk. ad Tit. ff. de cond. indeb. n. 29. & seqq. ubi nulla subest naturalis obligatio, jure Civili agnita. Equidem Comp. Lauterbachio-Schütz.

Tit. ff. de condict. in deb. p. 204. cum plurima Neotericorum turba hancce conditionem in Jure errantibus simpliciter negat; vid. inter alios Wiffenb. *ad ff. disput. 43. num. 41.* Verum utique ex errore Juris indebite solvens in damno rei suæ amittendæ, & non amissæ, versatur; nam non tempus conditionis, sed solutionis est inspiciendum, & solvens non eo tantum tempore, quo condicere indebitum animus ipsi est, in damno rei suæ amissæ, sed in ipso etiam solutionis momento in damno rei suæ amittendæ versatur, Brunnem. *d. l.* Id quod etiam *legi 9. §. 5. ff. de Jur. & fact. ignor.* magis est consentaneum. Militat insuper pro affirmantium Veterum opinione naturalis æquitas, quæ haud permittit, alterum cum alterius damno & injuriâ fieri locupletiores, *l. 14 & 66. ff. de condict. in deb. l. 206. ff. de R. J. l. 2. §. 10. ff. ne quid in loc. publ. l. 6. in fin. de Jur. dot.*

VII.

Imo nec quibusdam de lucro captandò agentibus error Juris nocet, quales sunt minores xxv. annis, *l. 9. pr. ff. & l. 17. C. de Jur. & fact. ign.* nam hi propter consilii fragilitatem, & quod captionibus multis sint obnoxii, ex speciali legis dispositione ignorare leges præsumuntur, *l. 1. pr. ff. de min. & l. 10. ff. de Jur. & fact. ign.* Exceptio est, nisi minor sit Juris Doctor, qui artem callere suam intelligitur, arg. *l. 2. §. 43. ff. de orig. Jur. & l. 30. C. de transact.* Alias in genere minoribus error juris, & quidem etiam tunc non nocet, quando juramento actum ex errore Juris susceptum confirmaverunt, Petr. Müll. *Not. ad Struv. S. J. C. Exerc. 28. th. 56.* quoniam juramentum actum per se nullum, qualis omnis est, qui contra leges exercetur, *l. 5. C. de LL.* minime sanat; Sequitur enim juramentum, ceu accessorium, principale suum, naturam scilicet actus, cui accedit, *l. ult. C. de non num. pecun.* qui adeo actus si legibus sit prohibitus, & per consequens nullus, etiam juramentum, quod ei accesserat, nullum est. Nec obstat *Cap. 28. X. de*

de Jurejur. ubi dicitur, quod juramentum, quod citra salutis dispendium servari possit, servandum veniat; nam hæc Canonum regula procedit in casibus, quibus Jusjurandum accedit actibus lege Civili non prohibitis, nec in ea declaratis pro nullis. Quid? quod minores hic spectemus errantes, nec a deo illi juri pro ipsis lege introducto juramento scienter renunciâsse dici possint.

VIII.

Non desunt, qui propter sexus imbecillitatem, foeminis quoque, in acquisitione & in lucro versantibus, errorem Juris non nocere statuunt, arg. *L. 15. §. 5. ff. ad L. Cornel. de Fals. & l. 1. §. 10. ff. ad SCum Turpell.* Ast casus in legibus contenti exceptiones potius à Regulâ suppeditant, quam constituunt regulam; & in cæteris adeo casibus omnibus error Juris etiam foeminis non nisi de damno vitando agentibus prodest, *l. 8. ff. l. 12. & 13. C. de Jur. & fact. ign. l. 2. §. 7. de Jur. Fisc.* Constat præterea, errorem Juris prodesse acquirere volentibus illis, qui jurium imperiti sunt, & Jcti copiam nancisci nequeunt, itemque militibus, *l. 9. §. 1. ff. de Jur. & fact. ign.* (qui arma potius, quam jura nosse creduntur, *l. 22. pr. C. de jur. delib.*) nec non Rusticis, *l. 8. C. qui admitt. ad bon. poss. l. 3. §. 22. de SCto Silanian.* propter simplicitatem, quâ pollent, ingeniorum, *l. 3. in fin. ff. de Jur. fisc.* nisi jus illud, circa quod erratum, ita notorium sit, ut lippis, quod ajunt, & tonforibus de eo constet, aut expressa lex ipsos rusticos speciatim ferriat, (quibus in casibus etiam nec foemina, nec miles, ob errorem juris excusantur, *Brunnem. ad l. 9. ff. de Jur. & fact. ign. n. 4.*) aut error sit commissus in conventionibus, quæ Juris Gent. sunt, utpote de quo jure omnibus & singulis constare præsumitur, & cujus adeo ignorantia nemini atrocium præstat, *Petr. Müller. Not. ad Struv. S. J. C. Exerc. 28. th. 56.*

Ex his ergo omnibus patet, quod quilibet jura regulariter scire possit & debeat, arg. l. 2. §. 43. de orig. Jur. & lapsio ob errorem Juris ex æquitate in damnis vitandis tantummodo subveniatur. Hinc facillime etiam colligetur, probationem erroris juris incumbere alleganti, Struv. S. J. C. Exerc. 28. th. 57. quæ probatio plerumque fit juramento, quoniam ignorantia & error in animo errantis consistit, Carpz. p. 1. C. 22. def. 6. n. 5. & aliunde ejus notitia haberi nequit.

SECTIO IV.

De:

Specialibus materiis ac casibus, in quibus error Juris & facti, mediantibus actibus privatorum, inq. liberarum eorum voluntate susceptis, aut mediante sententiâ Judicis, jus facit.

II.

AD specialiora jam pergens, casus materiasque, de quibus rubrum modo præmissum loquitur, non evolere non possum. Non tamen omnia, quæ in vasto Juris Oceano occurrunt huc pertinentia, in medium afferre mihi fedet; id enim excrecens præter spem Dissertationis Corporis, una cum Angustia temporis, huic exercitio destinati, omnino prohibet: Sed sufficiet mihi exempla tot taliaque proponere, ex quor qualibusque usus generalium principiorum, (nempe eorum, quæ de juris & facti, vincibilique ac invincibili, sive justo & injusto errore, in Sectione præcedente dicta, nec non de errore efficace atque concomitante in Sect. I. §. 3. breviter monita fuere,) clarum ac evidentem reddere sese poterit. Quod enim generatim hæc præmittendum, ad jura erroris Juris & facti, vincibilis ac invincibilis, sive

sive iusti ac iniusti, nec non efficacia & concomitantis, tamquam ad fundamenta, omnia hinc differenda se referunt.

II.

Error jus facit, seu ad jus ac obligationem agentibus attribuendum aut imponendam occasionem præbet tam in judicialibus, quam extrajudicialibus actibus. Illos quod attinet, jus producere errorem novimus eâ ratione, quod non agnoscere teneantur litigantes pro valido, quod actum in iudicio est, si erratum sit in Personâ Judicis, ita, ut Iudex non competens fuerit aditus; neque enim prorogatio urgeri hinc potest, utpote quæ nulla est, *l. 15. ff. de Jurisd. l. 2. ff. de Jud. nisi partes litigantes, exq; non prohibita;* (quales inter personas prohibitas referendi sunt Clerici, qui Jurisdictionem suo consensu sine consensu Episcopi Diocesani prorogare prohibentur, *c. 18. X. de for. compet.*) consenserint, *l. 1. ff. de Jud. consensui vero, ut dictum, nihil magis contrarium, quam error, nec consensisse, qui errant, dici possunt, l. 116. §. 2. ff. de R. J.* Obstat equidem videtur famosa *l. Barbarius Philippus. 3. ff. de Off. Prator.* in qua dicitur, quod valuerint actus judiciales servi fugitivi, qui Romæ ex ignorantia populi, quod in statu fuerit servili, Prator erat creatus, licet alias servi per *l. 32. ff. de R. J.* pro nullis habeantur, neque adeo de Jure Romano officiis publicis fungi potuerint. Verum hoc in casu error equidem circa habilitatem statumque servilem Personæ jus dicentis sive Pratoris occurrit; ast non tantum partibus litigantibus ille adscribendus, sed simul communis fuit totius populi, ejusque potestate, eum tum manumittendi, tum ipsi, ut servo, certâ ratione (quæ mox explicabitur,) decernendi Pratoris potestatem, gaudentis. Ergo ratione litigantium, qui adierunt servum Barbarium Philippum, tanquam Pratorem, Error iustus fuit, isque factum alienum, nempe populi Romani, respiciens. Sed quis negabit, ð contrario *d. l. 15. ff. de Jurisd. de errore non iusto sive vincibili loqui?* qualis fe-

re semper erit, si error circa Judicem incompetentem pro competente aditum committatur, nec error litigantium fundetur communi totius alicujus populi errore. Accessit hoc in casu, quod modo innuimus, populum Romanum, qui ex errore Barbarium Philippum constituerat Prætozem, etiam potuisse vi jurium Majestaticorum, seruo litigioso, seu de cujus statu inter ipsum & Dominum disceptabatur, decernere hanc potestatem, salvo jure Domini, si pareret, ejus esse seruum, ad hoc saltem, ut acta gesta que coram ipso, valida forent, Schilt. *Exerc. 5. ad ff. §. 10.* Imo, si scisset populus certo, seruum esse fugitivum nemine persequente, adeoque pro derelicto habitum, sine dubio Prætozem eum creando liberum ipsum effecisset, cum qui majus velit, (nempe Prætozem esse hanc Personam,) etiam minus velle præsumatur, (nempe eam simul esse liberam,) aut qui totum, partem quoque; hæc verba iterum sunt Schilt. *d. l.* Ex quibus autem etiam liquidum est, errorem hunc circa Barbarium Philippum à populo commissum, non fuisse efficacem, sed concomitantem. Consideranda etiam apud Romanos hoc in casu erat utilitatis ratio, quod scilicet humanius, æquius, ac bono publico utilius fuerit, ut ne lites coram Barbario Philippo sopitæ resuscitarentur, inprimis cum justo, ut dictum, errore deceptæ fuerint partes litigantes, quæ hunc Prætozem adierunt: hæc vero ratio justæ erroris, & litium plurium, ut sopitarum, ita secundum jus & æquum non resuscitandarum, iterum in casu *legis 15. ff. de Jurisd.* (ubi alius pro alio Prætor vel in una tantum causa ex vincibili facile errore aditus,) omnino cessat. Secundum hæc accipienda, quæ Doctores *ad hanc legem Barbarius. 3. de Off. Prator.* tradunt de errore communi jus faciente, quanquam male id ex textu isto deduci putaverit Hahn. *ad Wesenb. d. tit. de Off. Prator.* Hoc utique verum, communem populi hic adfuisse errorem; verum non aliter ad rem fecit, quam quod errorem litigantium, & quidem

quidem plurimorum, reddiderit iustum, ac apud eos causatus fuerit bonam fidem, seu, ut *Zoesius in Comment. ff. ad hanc leg. 3. ff. de Offic. Prætor. n. 11. & 12.* loquitur, titulum putativum. Quare, si vel contingat, communi errore non obstante, errorem ratione litigantium, forte ob circumstantias ipsis solis cognituras, esse injustum, istumque communem errorem esse efficacem; vel etiam error citra communem errorem in eorum animis natus, pro iusto veniat reputandus; tunc sane iisdem litigantibus illo casu nihil proderit præsentia, hoc casu nihil nocebit absentia communis erroris. Hinc etiam pari modo ad jura erroris iusti ac injusti omnia redeunt, quæ habentur in disponente in contrarium prorsus sensum *Capitulo. 24. X. de sent. & re jud.* ubi sententia à pluribus lata ideo irrita declaratur, quoniam unus ex dicentibus eam publicæ fuerat excommunicatus; Unde *Glossa* tum infert, quod occulta ejus excommunicatio sententiæ minime fuisset obsutura, tum addit, occulte excommunicatam Jurisdictionem tam diu retinere, quam diu toleretur ab Ecclesiâ, *Id. Zoes. d. l. n. 14. Conf. etiam l. 1. C. de Testam. & §. 7. Inst. de Testam. ord.* ubi habetur, quod testamentum, cui servus, pro libero homine habitus, testis fuerat adhibitus, nihilo minus firmum habeatur, addit ratione, quoniam eo tempore, quo testamentum signabatur, omnium consensu servus liberi loco fuerit reputatus. Ex quibus textibus Doctores equidem colligunt, in hoc casu non sufficere, servum ex testatoris testiumque reliquorum mente pro idoneo teste fuisse habitum; verum omnium, h. est communi errore, ad reborandum testamentum & stabilendum opus esse dicit *Majer. ad Inst. d. §. 7. de Test. ord.* Verum etiam talia regulariter quidem procedunt, (cum regulariter iustus error apud singulos non nascatur circa tales de statibus hominum quæstiones, nisi pariter communis sit,) non tamen semper. Quid? quod ultra locum, ubi ex errore aliquid agitur, extendendum etiam negent requi-

requisitum communis erroris, ut ex arg. saepe allegata l. 3. ff. de Off. Prat. docet Loc. n. 12.

III.

Error circa litigantes commissus, jus etiam interdum producit. Si v. g. Personæ, quibus in judicio standi licentia non est, vid. l. 1. ff. de postul. ex Juris errore in eo compa-
ruerint, omnia ibi gesta ipso jure nulla sunt, Comp. Lauterb. Schütz. ad Tit. ff. de appell. p. m. 728. circa fin. quoniam ignorantia ejusmodi supina non excusat, arg. l. 6. ff. de Jur. & fact. ignor. Idque non tantum in persona principali, sed & in delegatâ, nimirum in procuratore, partium vices sustinente, obtinebit, si scilicet habilitate standi in judicio non gaudens, l. 30. C. locat. l. 6. C. de Procurat. C. 5. de Procur. in 6to, in eodem ex Juris errore se stiterit. Cui illud addendum, quod allegatio ejusmodi Juris erroris, ceu nimis supini, non audiatur, sed adversæ parti statim acquiratur jus non agnoscendi ea, quæ facta in judicio sunt; quippe facta ejusmodi inhabilis Procuratoris, nec Domino præjudicare possunt, sed ipso jure nulla censentur, l. 27. ff. l. 24. C. de Procur. ut cautionem de rato promittat, arg. l. 40. §. 4. ff. & l. 1. C. de Procur. cum quâ alias quis admittitur, si mandato Domini, saltem præsumto, non sit instructus, l. 35. pr. l. 40. §. f. ff. eod.

IV.

Sententia Judicis jus facit inter partes, sive illis instar legis observanda venit, l. 25. ff. de stat. hom. C. 13. circa fin. X. de re jud. etiamsi inique, per errorem, aut ambitiose decretum fuerit, l. penult. ff. de J. & F. l. 65. §. 2. ff. ad Sct. Trebell. Maurit. dissert. de Jure intervent. §. 14. in Opusc. & dissert. p. 445. ubi etiam docet, quomodo sententia non modo inter ipsos litigantes, sed etiam inter eos, qui illorum vices subeunt, atque pro eadem Personâ cum iis reputantur, vid. l. 4. l. 11. §. 7. & 8. ff. de Except. rei jud. immo inter alios quoque nomi-

nominatim & expresse sententia non comprehensos, jus fa-
 ciat. His tamen non obstantibus, etiam partibus litiganti-
 bus error Judicis sententiam pronunciantis facit jus, eam
 vel impugnandi, tanquam nullam, vel mediâ appellatione à
 viribus rei judicatæ suspendendi. Id nempe licitum est par-
 tibus, si Judex errorem circa formalia processus, aut merita
 causæ, in pronunciando commiserit, *l. 4. C. de sent. & inter-
 loc.* Circa illa errare potest, v. gr. si reum legitime in jus
 vocari non curaverit, ac nullâ factâ litis contestatione, aut
 exactâ in causam inquisitione intermissâ, sententiam di-
 xerit, *l. 1. C. de Execut. rei jud. l. 9. C. de Jud.* Non vero
 prodest partibus, si sententiamve Judicis invalidam reddit
 error commissus culpâ scribentis sententiam; quippe tunc
 errorem non in sententiâ ipsâ & in intentione Judicis, ve-
 rum in litera ac scripturâ tantum, quæ veritatem non mu-
 tet, latere Mevius *p. 7. d. 304.* ait, defectus autem literæ,
 ubi de veritate alias constat, nunquam actum mutat, *Id.*
ibid. Aliud esset, si error in descriptione sententiæ inter-
 veniens ejus totum perverteret sensum, & talis foret, quem
 invincibilem vocant, quive deprehendi non potest, arg. *l. 6. ff.*
de Jur. & fact. ign. Circa hunc casum, ac quoties error scri-
 bentis sententiam detegi potest, ille, qui voluntarie mentem
 verborum scripturæ depravatâ, & non, quod veritas exigit,
 sequitur, à contumaciâ non liberatur, arg. *l. 7. C. de Testam.*
Mev. p. 7. dec. 304. n. 4. dolo enim fecisse putandus, dum er-
 rasse dici haud potest, qui scienter errorem sequitur, quippe
 justus error, quem supra definivimus, & qui crasso illi seu
 supino opponitur, arg. *l. sepius citat. 6. ff. de Jur. & fact. ign.*
 omnem excludit scientiam.

V.

Errorum circa merita causæ à Judice commissum ut ex-
 emplo illustremus, provocamus ad *l. 23. C. de loc. conduct.* Nam
 constat ex *l. 25. eod.* quod regulariter nemo rem conductam pro-

E

termi-

terminum locationis finitum, quaestione dominiū relata, retinere possit, sed restituta prius possessione, postea de proprietate litigare demum debeat. Contrarium vero ob *dictam legem* 23. C. obrinet, si quis rem propriam per errorem antea se conduxisse ex postfacto cognoverit, siquidem rei propriae nulla conductio est, *l. 45. ff. de R. J.* Cessante itaque tum contractu locationis conductionis, cessat etiam necessaria alias ex eo proveniens restitutio rei conductae, *Mev. p. 2. dec. 203.* Quod si itaque Judex hac in causa juxta regulam de restitutione rei conductae in iuribus reperiendam, ignorans limitationem de re propria conducta, pronunciaverit, non obligabit partes hac sententia, quippe quae legibus conformis esse debet, sique contra jus constitutionis feratur, ipso jure nulla est, *l. 1. §. 2. qua sent. sine appell. l. 2. C. quand. provoc. non est necess.*

VI.

Error Judicis, hac ratione sententiam ab ipso pronunciatam efficiens, id jus Judici ipsi facit, ut litem faciat suam; quo spectat *pr. Inst. de Obligat. qua quasi ex delict. nasc.* ubi imprudentia, per quam peccasse tunc intelligitur Judex, ipsum illum errorem, eumque crassum ac supinum, qui proprio animi ductu, non ex votis Assessorum necessario sequendis, in sententiam irrepsit, denotat; vid. *Hopp. ad d. pr. Inst. Dicitur autem litem suam facere, qui quasi cogitur litem, quam male terminavit, in se suscipere, & sic ex Judice fit reus, dum nimirum ei, quem sua sententia laesit, de eo damno tanquam reus respondere, id ipsum eidem resarcire, cumq; indemnem servare tenetur;* quae etiam verba sunt modo laudati Hoppii *d. l. Add. omnino Farinac. qu. 111. art. 16. num. 235. cum mult. seqq.* (ubi plene examinat, quando Judex per imperitiam male judicans, aut alio modo injuriam faciens, teneatur civiliter, vel criminaliter,) *conf. art. 15. n. 390. seqq. Jung. etiam Parid. de Puteo Tract. de Syndic. §. negligentia.*

VII. Er-

Error Advocatorum vel libellos seu preces concipientium nullum præjudicium affert veritati & principalium partium Juri, l. 2. C. de error. advoc. modo aut illa, in quibus advocati errasse dicuntur, non prolata fuerint præsentibus & recentibus litium dominis; l. 1. & 3. Cod. eod. (talìa enim in continentibus, i. e. triduo proximo, contradici tantum possunt, d. l. 3. alias nocent litis Domino,) aut post sententiam tali errore nitentem, quamprimum ille cognoscitur, appellationis aut simile impugnativum remedium adhibeatur, arg. d. l. 3.; ante sententiam enim licet errorem corrigere, ut ex l. 4. in fin. ff. de noxal. act. & §. 34. Inst. de Act. notat Gothofr. ad d. l. 3. Conf. omnino Glos. Perez. Zoxf. aliosque Ddres ad tot. tit. C. de Error. Advoc. add. Mev. p. 7. dec. 134. & p. 2. dec. 45. n. 9. nec non Martin. ad Ord. Process. Sax. Elect. Tit. 3. §. 2. n. 28. ubi docet, in utilitatem Clientis redundare, quicquid Procurator vel Advocatus recte dixit atque egit, contra incommode dictum aut factum dolo, si v. g. cum adversario collusum fuerit, Clienti nunquam nocere; si vero per errorem Juris aut facti (hic enim agi de re amittendâ, ubi error Juris etiam non nocet,) ab Advocato aut Procuratore peccatum sit, errorem Clienti absentis non nocere, Clienti vero præsentis errorem dictarum Personarum nocere, sed tamen licere tum Advocato, tum Clienti, intra triduum eum revocare.

Errorem in actibus extrajudicialibus jus partibus contrituere, probatum dabunt supra allegati textus, nempe l. 1. C. de Testam. & §. 7. Inst. de Testam. ord. unde constat, quod communis error circa Personam testis occupatus, exemplo servi testamenti facti tempore pro libero homine reputati, testamenti validitatem minime impediatur, siquidem testium habilitas non mortis, sed facti tantummodo testamenti tempore, (quo omnium consensu testis servus liberi loco fuerat

habitus,) requiritur, arg. l. 18. ff. qui testam. fac. poss. publicæque saluti convenit, ut suprema hominum judicia exitum habeant, l. 5. ff. quemadm. testam. aper. Errorem itaque hoc in casu heredibus scriptis firmissimum jus petendi hereditatem in testamento ipsis delatam facere, certo certius est; testamentum vero facientem, nisi actis illud insinuetur, arg. l. 18. & 19. C. de Test. non judiciale, verum extrajudiciale actum exercere, nemo ibit inficias; quippe quilibet naturam non impeditus, arg. l. 7. ff. qui testam. fac. poss. ac lege non prohibitus, l. 3. ff. eod. facere illud ubivis locorum potest; quoniam testari res mera facultatis naturalis est, ad quam exercendam quilibet regulariter ubique admittitur. Cæterum quod de seruo modo dictum, quod nimirum error circa ipsum tantquam testem commissus non noceat scriptis in testamento heredibus, id etiam de aliis Personis, quibus testimonium in testamento, secundum §. 6. Inst. de Testam. ord. interdicatur, ut sunt ob crimen repetundarum damnati, itemque mulieres, §. 6. & l. 15. ff. eod. propter paritatem rationis erit statuendum, si forte etiam tempore testamenti conditi pro habilibus ad illud testimonium Personis reputentur, Hopp. ad d. §. 7. Inst. de Testam. ordin.

I X.

In legatis error testatoris legatario non nocet, si forte circa hujus nomen ab illo fuerit commissus, §. 29. Inst. de Leg. modo tale nomen à testatore legatario fuerit impositum, ex quo possit cognosci, quis intelligatur, d. §. quamvis nomen ita impositum ne verum quidem nomen sit, quoniam nomina non ex singulorum opinione, verum ex communi utentium usu exandiri debent, l. 7. §. ult. ff. de suppl. leg. cæterum frustanea & supervacanea nomina sunt, si alio quodam modo personæ, quarum significandarum causa tantum reperta nomina, intelligantur, d. §. 29. Inst. de leg. & l. 6. in fin. de reb. cred. finem enim jam consecutis non opus amplius est mediis.

diis. Idem erit dicendum, si falsa & erronea demonstratio legato fuerit adjecta, §. 30. *Inst. de leg. l. 17. l. 33. l. 40. §. penult. ff. de condit. & demonstr.* quicquid enim rei jam satis demonstrata accedit, frustraneum est, l. 1. §. 8. *ff. de dot. præleg.* Supervacua autem, & quæ abundant, non vitiare scripturas, notum potissimum ex l. 94. *ff. de R. J.* Aliud utique obtinet, si talis res sub falsâ demonstratione fuerit legata, qualis in rerum naturâ non est. V. g. si quis ita legaverit: decem, quæ in arcâ habeo, lego, aut quinque tantum habeat, ultra hæc quinque non valebit legatum, l. 108. §. 10. *ff. de leg. 1.* non enim testator genus (nummos in genere) intellexit, dum sub falsâ demonstratione speciem (hos arcæ inclusos nummos) legavit; sed legavit ipsa corpora demonstrata, quæ adeo numeranda veniunt, l. 51. *cod.* & si nulla hæc sint, legatum quoque nullum erit, l. 1. §. 7. *ff. de dot. præleg.* Multo minus nocebit legatario erronea causa à testatore legato adjecta, §. 31. *Inst. de leg.* nam quæ sine ullâ causâ ex mera liberalitate concedi possunt, cujusmodi & legata sunt, l. 72. §. 6. *ff. de condit. & demonstr.* illa etiam, falsâ causa adjectâ, non corrumpunt.

Error insuper in conventionibus jus producit, dum v. g. ad dirimenda sponsalia, tam Jure Civili, quam Canonico, interdum ansam præbet. Illud præsertim accidit, si circa Personam fuerit erratum, Cap. 26. *X. de Spons. Can. un. Caus. 29. quest. 1. arg. §. 22. Inst. de inutil. stip.* nam Personam esse de matrimonii substantiâ dicitur, circa quam substantiam error commissus non permittit matrimonium contrahi, Hahn. ad Wesenb. *Tit. ff. de Rit. Nupt. n. 8.* Sic si quis morbo infâbili laborantem, loco carentis omni vicio, matrimonio sibi sociaverit, errore detecto matrimonium dissolvere, aut potius nullum declarare licet, *Cypr. de matr. C. 11. n. 4. Gerhard. tom. 7. LL. Theol. §. 687.* Idem dicendum, si quis ex

errore duxerit arctioris consanguinitatis vinculo sibi junctam; Carpz. 2. def. 99. nam detecto errore, errare velle improbum est, Mev. d. p. 2 dec. 365. n. 27. Pari ratione error circa virginitatem ad dissolvendum matrimonium facit, Carpz. 2. def. 197. quicquid etiam Wesenb. & Bachov. reponant. Nam qui defloratam pro virgine sibi desponsavit, eum non tantum in qualitate, quod illi volunt, sed & in Personâ, errasse apertum est, *Can. un. Caus. 29. quest. 1.* Nec obstat. *C. 20. X. de Spons.* ubi habetur, quod nuptiæ cum meretrice etiam subsistere queant; loquitur enim textus ille de casu quo Maritus Uxori ex certâ scientiâ delictum remisisse creditur. Legi insuper Divinæ aut Mosaicæ hæc nostra assertio convenientior est; nam *Deut. 22. v. 20. & 21.* ab alio compressa, aliquæ pro virgine se substituens, capitali affici supplicio lapidibusque obrui jubetur. Non tamen prodesse Conjugibus vel sponsis errorem, qui circa fortunam aut qualitatem alterius committitur, idem *Cypr. de Spons. Cap. 13. §. 35. & 39.* docet. Nam qualitas æque, ac fortuna, ad matrimonii substantiam minime pertinent, sed accidentia tantum sunt, quæ salvo subjecto & adesse & abesse possunt, *d. C. un. Caus. 29. qu. 1.* Vid. inter alia hæc uberius exponentem Excell. DN. PRÆS. in *Disser. Lipsiæ habitâ de Sponsalibus sub condit. contract.*

XI.

Ex errore præterea jus procreatur, quando inter dum ad contractum nullum declarandum facit. Sic Emcio. Venditio nulla est, si circa ipsum contractum error fuerit commissus, *Lauterb. Schütz. Comp. Jur. tit. ff. de C. E. V. p. 312. v. g. si locari alter, alter vendi rem putet, arg. l. 18. ff. de R. C. consensisse enim dici haud possunt, qui ejusmodi diversam circa eandem rem fovent opinionem, consensum autem hujus contractus essentielle esse, patet ex l. 9. pr. de C. E. V. & d. C. un. Caus. 29. quest. 1.* Nec subsistit contractus, si circa materiæ substantiam error se insinuet, *l. 9. §. 2. ff. de C. E. V. e. g. si*

as pro auro, plumbum pro argento, veneat, *l. 41. §. 1. ff. eod.*
 nec hic interest, siue alteruter tantum, siue uterque contra-
 hentium, in ejusmodi errore constitutus fuerit, *l. 14. ff. de*
C. E. V. itemque siue in totâ materiâ, *d. l. 14.* siue in maximâ
 ejus parte fuerit erratum, arg. *d. l. 41. §. 1. ff. de C. E. V.*

XII.

Idem jus obtinet, si circa Personam, cum quâ contra-
 hitur, erretur, *l. 9. pr. de hered. instit. l. 4. C. eod.* quippe nehi
 consensisse videntur, qui in corpore personæ, cum quâ con-
 tractum inire intendunt, errant, arg. *l. 2. pr. de Jud.* Verum
 error Personæ non est, qui circa Personæ nomen comittitur,
 quando aliunde de eâ constat, *l. 80. de Jud. l. 5. §. 4. ff. de R. V. §. 29.*
Inst. de leg. nominis enim error nullus quoad effectum est, seu
 nil operatur, quod supra jam indigitatum. Porro vitiat er-
 ror emtionem venditionem, si circa alteram objecti, circa
 quod ille contractus versatur, partem, pretium inquam, in-
 terveniat, *l. 9. pr. de C. E. V.* si nimirum Venditor majus,
 Emtor vero minus intellexerit pretium. Aliud obtinet, si
 Emtor majus pretium intelligat, &c. tunc enim, quoniam
 nullum Venditoris damnum hac ratione in contractu versa-
 tur, nec Emtor læditur, minori pretio standum erit, arg.
l. 1. §. 4. de V. O. l. 52. locat. Lauterb. Schütz. Comp. Jur. d. l.
p. 313.

XIII.

Progredimur ad usucapionem, in quâ jus translationis
 dominii error etiam causatur. Nimirum generatim bonam
 fidem, h. e. justum errorem possessoris, quod res sit ipsius pro-
 pria, requisitum esse usucapionis, quis nescit? Jam quod at-
 tinet usucapionem rerum mobilium, constat equidem ex *§. 2.*
Inst. de usucap. rem vitiosam, nisi vitio suo purgatam, *§. 3.*
Inst. eod. ne à tertio quidem b. f. possessore usucapi posse; (ali-
 ud vero est, si de longissimi temporis præscriptione quaeratur,
 re enim vitiosa tanto annorum tractu à b. f. posses-
 fore

fore possessâ, procedere præscriptionem, ne dominia rerum perpetuo sint in incerto, ex l. 3. & l. 4. C. de præscript. 30. vel 40. annor. colligas;) Unde adeo suâ sponte sequitur, rerum mobilium usucapionem b. f. possessoribus, h. e. in dicto iusto errore versantibus, rarius competere, d. §. 2. *Inst. de Usucap.* quoniam scil. is, qui rem alienam sciens alienat, furtum ejus committit, d. §. 2. sicque vitiosam eam reddit: Attamen non desunt etiam casus, quibus rei mobilis usucapioni locus est, quando scil. ejusmodi res, præsentè iusto errore, sive bona fide, possessa est, & furti vitio non laboravit. Id quod Imperator duobus porissimum modis (nam aliis quoque modis accidere id potest,) procedere in d. §. 2. affirmat.

XIV. Prior modus est, si heres ex iusto facti errore, rem defuncto locatam vel apud eum depositam, adeoque inter alias res hereditarias repertam, pro re hereditariâ habens, eandem vendiderit; hanc enim b. f. Emptorem usucapere posse, dubium non esse Imperator asserit d. §. 2. *Inst. de Usucap.* cum res in furti vitium minime cadat, quæ ex iustâ ejusmodi ignorantia alienatur ab herede. Plane ne desunt quidem, qui heredem ipsum hoc in casu usucapere posse perhibent, cum res quælibet vitio carens à quovis b. f. possessore usucapi non prohibeatur: Sed quamvis verissimum sit, rem non vitiosam usucapi posse à quolibet b. f. possessore, si titulus ad usucapionem necessarius concurrat; deficit tamen hoc in casu titulus hujusmodi, cum nec locatio, nec depositum, ad transferendum dominium, & per consequens nec ad usucapionem sit habilis titulus. Nec urgere hic licet errorem heredis, qui rem talem pro hereditariâ habet; apparet enim ex §. 6. *Inst. de Usucap.* quod error falsæ causæ, (quando scil. aliquis iusto titulo, & ad transferendum dominium habili, possidere se, cum tamen tali titulo non possideat, existimat,) usucapionem non pariat, quoniam nemo sibi ipsi possessionis titulum

titulum mutare valet, *l. 3. §. 19. & l. 19. §. 1. de acqui. vel amitt. pos.* Quæ quidem (in genere enim modo dictus §. 6. ad præsens pertinet institutum,) de errore facti proprii intelligenda sunt, quoniam error ejusmodi regulariter improbabilis est, *l. 2. ff. de Jur. & fact. ignor.* Secus est supposito errore facti alieni, v. g. si Procuratori meo rem emendam mandaverim, & ille mihi persuaserit, se emisse, atque ita rem tantum commodatam mihi tradiderit; quali casu usucapio, quia error est probabilis, utique procedit, *l. 11. ff. pro Emor. Hopp. ad d. §. 6. Inst. de Usucap.* quem etiam conf. *ad d. §. 2. verb. qui bona fide*, ubi explicat, quod titulus pro herede, heredi hic non proffit.

XV.

Posterior modus, quo Imperator rerum mobilium usucapionem à b. f. possessore fieri posse demonstrat, est, si quis rem b. f. ab eo acceperit, qui eam ex Juris errore suam esse credidit posseditq; furtum enim tunc cogitari nequit, utpote quod sine affectu furandi non committitur, *d. §. 2. Inst. de Usucap.* Exemplum in partu ancillæ nobis reliquit Imperator, quem partum fructuarius contra §. 38. *Inst. de R. D.* in fructu, adeoque suum esse putavit, ac proinde alienavit. Quâ occasione omnino hic monendum, errorem juris equidem, quod ex præcedentibus etiam patet, non prodesse possessori in usucapionibus, *l. 31. ff. de Usurp. & Usucap.* verum impræsentiarum error juris non intervenit à parte accipientis possessoris, sed tantum inest personæ tradentis. Sicut enim in illo requiritur b. f. & justus titulus, quem error Juris non tribuit: ita in hoc sufficit bona fides, quam error Juris semper non tollit, *Hopp. ad d. §. 2. verb. partum suum esse.*

XVI.

Error tradentis alteri aliquam rem, dominium ejus transire vetat, *L. 35. ff. de acquir. rer. domin.* Quod utique verum, si erretur in corpore tradendo, h. e. si alia res, quam de quâ convenerat, tradatur, *d. l. 35.* Error vero in Perso-

F

nâ,

nâ, five si alii, quam cui debetur, res sit tradita, dominii translationem non impedit; is enim, cui per errorem solum, fit dominus, neque vindicationi, sed conditioni postea locus erit, *l. 65. §. ult. ff. de condit. indeb.* Exceptio est, si alter dolo pro creditore vel pro procuratore creditoris se gesserit; talis enim fur esset, nec adeo dominio potiretur, *l. 43. pr. l. 44. pr. de furt.* Error etiam in causâ, quam partes erronee subesse putant, cum non subsit, & in quam, licet errantes, consentiunt, traditionem ratione dominii transferendi inefficacem non reddit; quomodo indebitum ratione causæ solum pariter non vindicari, sed condici, ex *tot. tit. ff. de condit. indeb.* constat, (quem titulum, omnino ad thema nostrum spectantem, ultra ea, quæ Sectione præcedente ex eo allata sunt, recensere merito superfedemus.) Si vero partes contrahentes in causis dissentiant, & v. g. aliquis pecuniam ut donatam tradat, quam alter ut creditam accipit, transire tunc dominium dicit Julianus *l. 36. ff. de A. R. D.* Cui non contrariatur Ulpianus in *l. 18. ff. de R. C.*; si enim amico pecuniam donanti contradicam, & expresse ut mutuam accipiam, non est donatio, quia ego non acceperam, nec mutuum, quia amicus non assensum præbuit, ac ita nil agitur, *d. l. 18.* Si vero numeret mihi pecuniam donandi gratia, ego, mentem ejus non affecutus, ut mutuam receperim, pecunia fit mea, & pro donatâ habetur. Vid. omninò Huber. *Digest. Justin. p. 2. l. 2. c. 6.* (unde etiam totus hic noster Sphus peritus,) ubi addit: *Plus in re est, quam existimatione mentis, ait Paulus de eo, qui emit à domino, quem putabat non esse, in quem etiam transit dominium, l. 9. §. 4. ff. de Jur. & fact. ign.* Quæ ratio Pauli non tantum ad modo dicta quadrat, sed etiam ulterius de errore ementis à Domino, quem Dominum non putabat, tanquam de casu ad nostrum thema similiter spectante, notanda venit.

XVII.

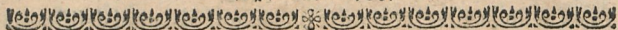
Tandem error in delictis id juris potissimum producit, ut

ex

ex eo delinquentes, licet forte obligentur ad damni delicto dati restitutionem, tam acerba tamen non afficiantur pœnâ, ac si citra errorem peccâssent; imo ut aliquando penitus immunes à pœnâ aut etiam damni restitutione præstentur illi, qui actum alias prohibitum ex errore perpetrant. Ne reperamus supra de Judice male judicante allata, exemplum nobis hîc iterum suppeditat *Mev. p. 3. dec. 267.* ubi differit de iis, qui improbam, sed nondum improbatam monetam expendunt. Hos considerans non inficiatur, illos, qui vitiosam monetam in usum venire sinunt, gravioris equidem culpæ reos esse, quam qui ejusmodi nummis post usum admissum utuntur, eosque expendunt; horum tamen etiam pœnam in Constitut. *Carolin. art. 3.* ultimum supplicium statui dicit, cum ipsi æque falsarii sint, ac monetam falsam fabricantes. At vero, his non obstantibus, aliud dicendum esse notat laudatissimus *JCtus*, si aliqui expendant monetam improbam, sed nondum improbatam, adeoque propter ignorantiam vel errorem justum ac probabilem excusentur; error enim justus ac probabilis utique erratur, quando moneta pro receptâ atque valente in loco, habetur, quæ licet in se improba, in usum tamen venit: hocque in casu iterum ad erroris, quo falluntur monetam hujusmodi expendentes, probabilitatem justitiamque facit, quod errore fundentur communi. Pariter alteratur obligatio ad sustinendam pœnam, cui alias subjacet homicida, si per errorem occidatur vel minoris vel majoris conditionis dignitatisque homo, quam cui homicidium erat destinatum. Nec minus huc spectat, si quis cum aliena concubat conjuge, quam erroneè suam esse putat, itemque si errans adulter cum propriâ commisceatur Uxore, quam pro foeminâ matrimonio sibi non junctâ habet: de quibus similibusque casibus *Moralistæ* juriumque *Naturalium Doctores*, imo & *Criminalistæ* agunt. Nos tempore exclusi, talia, & quæ de restitutione in integrum ex capite erroris impetrandâ, aut de aliis specialibus materiis, supra traditis addi possent, cujusvis judicio ex generalibus principiis deducenda relinquimus.

S. D. G.
F 2

PRÆ-

PRÆCLARE DOCTO
DOMINO
RESPONDENTI
SVO

S. P. D.

PRÆSES.

Rrorum communium multitudo soler-
tem tuum non latet animum : Non
ergo vano agetur errore , qui Seculo
Veritatis Jurisque cupido plura præ-
clara de Te promittet. Nec me ipsum , dum
scribere hæc non dubito , errore quodam abripi,
hæc Tua Dissertatio , quam DE ERRORE JVS
FACIENTE exarâsti , egregiè comprobatum
dabit. Quæstio , si Schiltero fides , magistralis
est : An Error jus faciat ? Hanc nec prodigiöse ,
nec

*Exerc.
ad ff. s.
g. 10.*

nec cum Divæ Themidos dedecore, sub accuratum vocans examen, ejusdem sedem neutiquam imperite constituis in decantata *lege Barbarius Philippus. 3. ff. de Offic. Prator.*; quo pacto avios aliorum errores graviterque de iis à Schiltero fufas querelas prudenter evitas. Similiter male sterili haud indulges labori, quo illustrium Jctorum Turba, nimirum Cujac. Hotom. Robert. Cont. Brisson. Lopez. Jac. Gothofred. Zœf. & plures alii, de modo dictæ legis interpunctione, lectione, explicatione, extensione, restrictione, optimas ingeniorum sagacium vires (id enim conveniebat seculo infantia scholasticæ, ut phrasi Schilteriana iterum utar,) terebant. Potius ex genuinis principiis, ac ea ratione, quæ Dicafteriorum usui convenire possit, demonstrare contendis, quomodo Juri ansam præbere possit Errorum labes; ita Brunnemanni insistens vestigiis, qui inficias eundum esse negat, quod *error interdum occasionaliter jus faciat, non per modum causæ.* Inter alia à regio Veritatis non aberrant Tramite, quæ de Errore, quod etiam aliquando Juri, prouti legem humanam significat, fortuitam suggerat

*adl. 3. ff.
de Offic.
Prator.
n. 6.*

d. l. occasionem, intrepidus statuisti. Dii terrestres, qui leges condunt, homines tamen sunt; homines, inquam, quos ab omnibus mendis alienos impie cogitaremus. An igitur, quod laudatissimus Schilterus urget, sanctæ Themi probroso foret dedecori, si jus nostrum, quatenus ad homines originem suam refert, in aliquibus errore potius, quam certa ratione niti, sinceri fateamur? Non universo utique juri humano, nec majori ejus parti, imo ne ipsis quidem Imperantium dispositionibus, prout in se spectantur, improbe adscribimus Errorem; sed illum nec semper, nec sæpius, sed tantum aliquando legi ferendæ suppeditare ansam, ipsamque adeo legis essentiam non ingredi, evidentiam rei convicti defendimus. Homines Astrææ almæ gerentes Curam, ornatuque eam insignire laborantes conveniente, non majus tamen ipsi conciliare poterunt Decus, quam misera fert indoles humanorum inventorum, quæ nunquam omnibus numeris absoluta. Quid? quod splendido Justitiæ Divinæ Cultui tantum non aliquid improvide detraherent, saltem illam plurimis parasangis ab humana distare obliviscerentur, qui homines
 Legis-

Legislatores nullo unquam seductos fuisse errore, aut superbi, aut cæci Leguleji crepare audent. Errare humanum, sed errorem agnoscere nolle pessimam desperatamque arguit pertinaciam.

Cæterum potuisses plures materias & quæstiones utilitate præstantiores, interque eas etiam quasdam ad Jus publicum pertinentes, hîc discutere, latiore discursu quædam persequi, ac veris sententiis in phrasibus propius, quam nonnunquam fecisti, accedere; ut silentio præteream nimix diligentix excessum, qua dogmata Juris Naturalis, & cuius patentia perque rerum naturam certa brocardica, Legum ac Doctorum auctoritatibus (quarum allegationem tuæ relinquo fidei,) firmare sustinisti. Verum non levia largissimæ Excusationis momenta, præter alia, suppeditat Tibi tum breve temporis spatium, quod habendæ Dissertationi præfixum, tum inveterata Consuetudo aliarum Dissertationum Juridicarum, Juventamque Themidi sacratam formantium Doctorum. Nihil ergo omnino ob stare sentio, quo minus Augurio non erroneo Te dimittam.

mittam. Nimirum tam bene vereque de Er-
 rore Jus faciente disserens, sicque perspicuum
 reddens, Te vagos citra errores ad interiora
 Astræ penetrabilia pergere, Tibi ipsi felicissime
 facies Jus penetrandi pariter citra perplexos Er-
 rores in augusta veri justique Honoris adyta.
 Vale! Scribebam Altdorffii Noric. d. 7. Junii
 A. O. R. MDCCVII.

ULB Halle
001 944 55X

3

S. 6.

B.I.G.

Farbkarte #13

2 DISSERTATIO JURIDICA ¹³⁵

De

1707

11

ERRORE JVS FACIENTE,

Qyam

DIVINO ADSPIRANTE NUMINE,

SVB PRÆSIDIO

DN. ADAMI BALTHASARIS WERNERI,

Cti, Sereniss. Ducis Saxo-Weissenfels.
Consilarii,

Pandect. Prof. Publ. Ordinar. & Facultatis Jurid.
h. t. Decani,

in Ordine, quem vocant, Circulari.

d. Jun. A.C. MDCCVII.

H. L. & C.

publicæ disquisitioni submittit

AVCTOR & RESPONDENS

JOHANNES LUDOVICVS MYLIUS,

Solisb. Palat.

ALTDORFI NORICORVM,

Excudit HENRICVS MEYER, Univerfitatis Typographus.

